

Magamra ismerek – Aimé Billion és én

(Kun Árpád: *Boldog észak*)

Aimé Billiont azzal áldotta, vagy verte meg a sors, hogy az őt kísérő, róla gondoskodó vudu szellemek (vakszerencse, írói gondoskodás) jóvoltából időről-időre képszerű, igen érzékletesen regényre fényképezett látomások lepik meg, melyek a számunkra gyakran idegen szimbolizmusokban vagy pusztán színükben, hangulatukban előképet adnak a rá váró eseményekről. Ezek a képek a legtöbbször gőzszerűen, végtelenen illékonyak, mintha még a vudu szellemeinek is jelentős erőfeszítésébe telne átnyúlni a horizontot lezáró függönyökön, hogy erősnek szánt marokkal szórják Billion elé az éberálmok színes kagylóit. Néha már-már esetlegesnek hatnak a látomásai, ilyenkor biztosak lehetünk benne, hogy az őt meglepő szellemek könyökükkel a kapkodás közben összekeverték a kagylókat, és már csak a bizonytalan színek igazíthatják ténykedéseik tanúit, az olvasót és a főszereplőt.

Alkalmanként a Billiont a hordalékát sodró, irányító folyóként kísérő látomások helyett olyan mindennapi élmények gondolkodtatják el, melyek a vudu-képekhez képest igen egyszerűek. Ilyen mondjuk a hóesés végeérte és a hosszú norvég tél után előbukkanó, új erőre kapó nap látványa egy hegygerinc felett, amelyet a férfi egy ápoltja, Arve fürdőszobájából lát meg először. Ezek azok a pillanatok, amikor Aimé megáll, mi leülünk mellé törökülésben a földre, és vele együtt elámulunk. Nem véletlen az sem, hogy ezek az egyszerűségükben meghökkenítő élmények gyakran részletzáró pozícióba kerülnek, mint dinamikai csúcspontjai vagy levezetései egy-egy jelenetnek.

Különös módon akadályozza meg a misztikus vagy számunkra megmagyarázhatatlan vudu történetek alatt húzódó feszültség a Billion által hétköznapiak felfogott csodák és a saját, a valódi világról alkotott fogalmaink között, hogy valóban meghökkenjünk akár a dassa-zouméi nagy baobabfán, ahol a vudu vallásának legnagyobb szelleme, Legba válogat a szent csomókkal az ágakra kötözött zarándokok között, hogy beavassa őket titkaiba, akár az öregotthon lazacos tapétájánál megjelenő, a linóleumpadlón vergődő pettyes hal esetében, mely a fénykép örökkévalóságából Aimé elé hullik. Olyan természetességgel meséli ezeket az eseményeket az elbeszélő, hogy szinte fenn se lehet akadni rajta, a jelenet dinamikus folyik tovább, nincs idő megállni és csodálkozni. Nincs is indok a csodálkozásra, Billiont nem lepi meg a látomásaiban is élő Benin vagy Norvégia működésének egy sajátossága sem.

A látomásokra persze magyarázat lehet, hogy Aimé szinte minden nap nagyapja kábítószerének hatása alatt van, de amikor Knut Bolondnak, egy ápoltjának csepegtet a nyelvére valamelyik vudu szerből, a másik férfiről nem tudjuk, hogy erős hallucinációi lennének. A drogok általi befolyásoltság éppen ezért számomra nem kielégítő annak megindoklására, miért is érhetik ilyesféle látomások.

Úgy gondolom, Aimé annak is köszönheti „tisztá” pillanatainak gyakoriságát, hogy nyitott szemmel jár a világban, és igyekszik nyitott lenni minden furcsaság iránt, légyen az pár emberszerű kaktusz, akikkel egy-egy szót vált minden nap, mint egy régi, öreg szomszédal, aki valahogy szándékolatlanul is az ember szívéhez nő, vagy az öregotthon bármely ápoltjának ostobának tűnő, vagy egyenesen érthetetlen rigolyája. Az ilyen jeleneteknél inspirál a regény különösen olyan értelmetlennek tetsző ötletekre, hogy az olvasó belebámuljon a napba, és rácsodálkozzon arra, hogy épp aznap hogyan járja útját, vagy leüljön a hibiszkusza mellé, hátha van mit mondania az érdekes dísznövénynek.

Billion látomásai harmadrészt nagy képzelőerejének és a vuduval való közeli kapcsolatának köszönhetőek. Nagy képzelőerejének, hiszen a legtöbb látomásról a regényben sosem lehet biztosan eldönteni, hogy valóban megtörténtek-e, tényleg ott volt-e a hal, amelyet a linóleumon talált, vagy csak a képzelete tévesztette meg. (Ez a bizonytalan kettősség vitathatatlanul a regény nagy érdeme.) Természetesnek tűnik számomra, hogy ilyen képeket

tapasztal meg egy olyan ember, akinek világképe különböző, az emberekkel látomásokkal és közvetlenül is kommunikáló szellemek létén alapszik. A mi európai elefántcsonttoronyunkból az egész vudu lesöpörhető, lesajnálható ugyan, mint babona, de az vesse Billionra az első követ, aki még sosem hordta magánál a Duna egy különösen díszesre csiszolt kincsét, hátha szerencsét hoz felelésnél, vagy sosem kopogott le egy elhamarkodottnak érzett kijelentést.

Aimé esetében különleges a származása is. Nagyapja, a nagyhatalmú javasember a vudu megreformálója is lehetett volna, a vudu Luther Mártonja, ahogy a regényben utalnak rá, és Oszanyinnak, a gyógyítás szellemének volt egyik legavatottabb szolgája. Nagyanyja hatalmas erejű boszorkány volt. Eredeti törzse félelmében a sivatag kegyeire bízta, ahol a békés, szinte már nem evilági bnochimók között nőtt fel, hogy aztán a tőlük tanult naivitása miatt legyőzze egy marabu, egy arab varázsló. Apja, a félig vietnámi, félig francia doktor a benini Luther szemében a sárgaláz követe volt. Fiához hasonlóan gyökértelesen érezte magát, és diplomás európai orvos létére maga is tanult Oszanyintól. Végül Aimé anyját Dan, a nyomott kedélyű, de jóságos óriáskígyó (a regényben elhagyhatatlanul újra meg újra feltűnő eposzi jelző) papnői nevelték, és kis híján vudu apáca lett belőle.

Józan állapotban Billion sem találkozik ezekkel a látomásokkal, ez a *Boldog észak* hangsúlyos eleme. A kábítószeres által inspirált képeknek nagy hagyományuk van az európai kultúrkörben, az európai irodalomban is. Elég csak Coleridge *Kubla kánjára*, vagy Hoffmann *Az arany virágcserepére* gondolni. Előbbi a költő állítása szerint ópium hatására íródott, a másodikban pedig a főszereplő, Anselmus azután hallja az Elba-parton a kristálycsengők hangját, hogy elszívna egy pipát, ami sejteti, hogy nem csak tiszta dohányt szipkázott.

A mindennapokban persze kevesekre jellemző, hogy gyakran fogyasztásának hallucinogén kábítószereket, így látomásokkal sem találkozik a legtöbb ember. Álmokkal viszont igen, ám ezek érdekes módon Aimé számára egyáltalán nem bírnak fontos jelentéssel. Ez különösen azért volt meglepő a számomra, hiszen a mi hagyományunkban mindig is jelentős szerepe volt az álmoknak, gondoljunk csak az álmoskönyvekre, melyek láthatólag a vuduhoz nagyon hasonló gondolkodáson alapulnak, a hiten, hogy akármilyen természetfeletti erők képesek (és hajlamosak is) üzeneteket, jeleket adni az embereknek arról, hogy mi vár rájuk a jövőben.

Álmainkra ritkán emlékszünk, és ha mégis, akkor sem szoktunk túl nagy jelentőséget tulajdonítani nekik általában, éppen ezért, ha értjük is a Billion látomásai mögött húzódó világnézetet, éberálmokkal és az ehhez hasonló nagyon képi üzenetekkel mi magunk nem találkozhatunk.

De az ismerős lehet, amikor egy látszólag mindennapi helyzet befolyásol minket, gondolkodtat el, állít meg. Olykor úgy is érezhetjük, betekintést nyertünk a jövőbe. Ez az az elem, ahol nem fedezhető fel különbség a saját tapasztalatunk és Billion, vagy bármely más regényszereplő tapasztalata között, és ha csak a hegygerinc felett gördülő nap epiózdjáról olvasnánk, nem tudnánk megállapítani, hogy a főszereplő milyen kulturális közegből érkezett. Jobb híján azt feltételezhetnénk, hogy kulturálisan is egy közülünk.

A leggyakoribb és talán legenyhébb formája ennek a befolyásolásnak az ég állapota; borús időben álmosabbnak és nyomottnak érezzük magunkat, vagy ha pedig reggel a járdát, a buszt, minket, a várost ragyogó nap-dárdák dajkálják, az egész napunk vidáman indul. Erőteljesebb élmény tud lenni már, mikor az életünk mögött meghúzódó, elbújó kulisszák közé leshetünk be. Először látjuk szüleinket esetlen felnőttek, és nem az isteneknek, akiknek addig hittük őket; először látjuk felülről a várost, ahol évek óta élünk.

Aimé Billionnal a regényben számomra a legemlékezetesebb mindennapi csoda-jelenet akkor történt, amikor Casablancából Párizsba utazott repülőgéppel.

Az Atlanti-óceán fölé érve hirtelen kiszabadult az egyik utas által csempészett sziklapiton, halálra rémítve ezzel a Dant, a nyomott kedélyű, de jószágos óriáskígyó türelmét és jószándékát nem ismerő többi utast, magát a csempészt is. Billion, aki hatéves koráig kígyók mellett nevelkedett, magabiztosan magára vállalta, hogy gondoskodik az állatról, aki mindeközben behúzódott a pilótafülkébe, megrémítve ezzel a pilótát és a másodpilótát. Beállítják a robotpilótát, majd a két férfi fejvesztve hagyta el a fülkét, helyettük pedig Aimé merészkedett be Dan kígyójához.

Az ég a felhőkkel és a pilótafülkével olvadt egybe, a zárt folyosó, a boldogtalan Afrika után hirtelen feltárult a tér, feltárult a látóhatár, a repülő testének félhomályát vakító fehérség, a tűző nap cserélte fel. Aimé az égben jár, és olyan érzésem támad, hogy képes lesz végre önállóan dönteni a sorsáról szinte először a regényben.

A fehérség nem csak a fényt, a boldogságot vetíti előre. Tudván, hogy Norvégiában fog letelepedni Billion, ez a fehérség a havat is jelenti, a felhők fehér bársonya is a hó későbbi megjelenésére utal. Ezután persze a férfi rátalált az óriáskígyóra, aki az egyik ülésen napfürdőzött, a kígyó mintázata pedig elárulta neki, hogy az anyja szállt fel mellé a gépre, hogy elbúcsúzhasson tőle, és jó viszonyban válhassanak el.

Ez már az a rész, amely megint visszakormányozza az olvasót a vudu misztikus viszonyai közé. Olyan természetesen kezeli az elbeszélő és a regény ütemezése is ezt az váltást, hogy nem zökkent ki az előbb leírt teljesen mindennapinak felfogható, reális jelenetből.

Vannak persze talán feltűnőbb mindennapi csodák a *Boldog északban*, konkrétabbak, erősebbek is (akármilyen mérce szerint). Mégis regénybeli helyzetéből adódva (egy hosszú kálvária után történik, egy hosszú átmeneti korszakot előz meg, és érzékelteti, hogy mindenek túl van remény; előre utal a regény zárómondatára, amelyben Aimé Billion a norvég nap alatt áll, elérvén a földi mennyországot) számomra valóban ez a legfontosabb jelenet, mely a szép jövő üzenetét hozza magával.

És szerencsére ez az a jelenet is, amelyhez a legkönnyebb volt saját élményemet megfogalmazni.

Délelőtt borús volt még az ég. Mindenki álmosan, csipásan vonult ki a komphoz, előző este későig ültünk szunyogfelhőben, éjjel még a tavat is megjártuk. Reggel nyáriasan öltöztünk fel, de a Balaton mellett még hűvösebb volt, mint amit a szoknyák, pólók, rövidnadrágok osztálya elhittett a foszladozó felhőkkel. A víz csobogott, hasztalan próbálta közölni velünk, amit már addigra megtudtunk, a komp nem indul még vagy egy háromnegyed óráig. Dohogva, hogy nem aludhattunk tovább letelepedtünk a betonhídra, mely összekötötte a sürgölődő kompikötőt a lusta parttal.

A kedves Balaton, hogy elvegye a komoly idő szigorának élet, kacsacsaládot terített elénk hullámgyékényén, és a sziklák közé helyezte fészüket, a közelünkbe. Nagy bizalomra méltatott minket tehát a tó, amely egyszerre vallott remek emberismeretre, és egyszerre eredményezte, hogy megilletődve, csendben piszkáltuk reggeli szendvicseinket. De az is lehet, hogy csak veszettül álmosak voltunk.

Háromnegyed óra elég arra, hogy elfogyjon egy szendvics, elég arra, hogy egy osztály egy emberként unjon rá az összes kacsára, elég arra, hogy némelyek, kiket nem engedtek még el teljesen az álom színes, hosszú, csontos ujjai, visszazenderegjenek szépen, és elég arra is, hogy a szürke égről a felhők elbújjanak a közeledő déli hőség elől, szétszaladva az ég négy sarkába. A napkorong úgy viselkedett, mint a feledékeny gyermek, aki elfelejtve bevenni gyógyszerét, kétszer veszi be, hátha visszamenőleg is hat. Kétszeres erővel melegített hát mint az indokolt lett volna, a lusta partra kiszállingózó emberek pedig fejvesztve húzódtak a kánikulára panaszkodó fák közé és a barátságosan mosolygó Balatonba.

Szerencsére éppen ekkor érkezett meg a méretes, kissé fontoskodó komp is, melyre testületileg felkapaszkodtunk, ajkainkon megkönnyebbült vigyorral. Utazunk hát.

A komp aljában megmenekültünk a már-már dühödten ostromló sugaraktól, amiket az ügyetlen festő, aki festette őket nem állított meg testünk kontúrjainál, belefutva körvonalainkba a szemeknél. Ám a hajóbálna szűk gyomrában, a rossz szagú, egyre melegedő, de még enyhe levegőben nem ért minket az izzásig hevítő nap, hát elviselhetőek voltak a többi kellemetlenségek is. Több sorban voltak padok, azok mellett két oldalt koszos plexiablakokon kísért minket a Balaton, ahol pedig a komp le és feljárata húzódott, ott a plexit felváltotta a levegőbuborékokra bízott elváltás. Ott tudott csak némileg szellőzni a hajó belseje, persze ott is volt a legkényelmetlenebb az ülés. Három kemény, apró lépcsőfok. Az ülés úgy esett rajta, mint valamiféle torz versenykaktuszon, vagy elszórt legókockákon.

A keskeny padokon nem maradt már hely Tamásnak és nekem, vagy talán nem is kerestünk, mindenesetre egyszerre indultunk el az egyik lejárattal felé, és húzódtunk össze a királyi ülőhelyen, ahol az a luxus ért minket, hogy ha a szél megmozdult, a hajógyomor pállott szagát felváltotta a tó parfümje. És bár az illatszer nem tűnt különösebben előkelőnek, határozottan illett a kedves hölgyhöz. Ilyenkor Tamás is, én is nagyokat szippantottunk az odorból, és mosollyal dicsértük jó ízlését.

A felszállás és letelepedés után percekig mind a ketten hálásan pihegtünk, a bibliai zsidók érezhettek így, mikor végre leülhettek a tejfel-mézzel folyó Kánaán tejnél és méznél némileg keményebb szikláira, de az is igaz, hogy mi, kevésbé bibliai alakok, rövidebb ideig éreztünk ily áhítatot. Áldozatot se mutattunk be, már ha az a balatonszelet nem számít, amit Tamás valahova a műanyag padlóra ejtett, én pedig rátapostam, míg kerestük. Áldozat, nem áldozat, meg voltam győződve róla, hogy ez nem számított égőáldozatnak.

Hát ültünk, és hallgattunk, és csokit kerestünk, és csócsálni kezdtük. A szellő egy pillanatra belekapott a hajamba, és ahogy megcibálta, a Balaton fodraiból gyöngycseppekkel szórta be. A lusta félhomályban a cseppek nem szikráztak fel, és lassan beleolvadtak hajam szálaiba, enyhítve ezzel számomra a hevülő kombelsőt. Aztán elnyúltunk, amennyire ezt a körülmények megengedték, és elkezdtünk arról beszélni, ami mindkettőnk fölött elhessegethetetlen, sötét madárként, vagy Damoklész másfélkezes pallosaként lebegett: az egyetemi jelentkezésről.

A hajó gyomrában, úgy tűnt, még sötétebb lett, ahogy a két feszült fiúhang beszélni kezdett, az áporodott szag felerősödött, a tó máshol illegett most parfümös nyakával, és a szél, mely néha-néha durva kézzel belénk boksolt, nem hozott mást magával, csak a nádasok és lápok orrszorító kölnijeit.

- Szóval jövőre te megpróbálsz külföldet? – tette fel a kérdést Tamás.

- Az a furcsa, hogy eddig az egész idő alatt, amíg a suliba jártam, biztos voltam benne, hogy külföldön fogok továbbtanulni, mondjuk Angliában, vagy mittedem. De most, hogy ez ilyen közel került... – megakadtam, kibámultam az árnyékleples hullámokra, - hát, elbizonytalanodtam. Nem akarok itt hagyni mindent, titeket, a családomat, Budapestet...

- Hm, nálam is pont ez az ok, amiért félek attól, hogyha te, meg a többiek az osztályból, akik tervezik, kimennek... Félek, hogy szétszakad a társaság.

Akár szándékoltan, akár nem, Tamás csak ráerősített a félelmeimre. Az osztálytársaink felszabadult nevetése távoli, egzotikus dalnak tűnt csupán, melynek ismeretlennek tündek a hangközei és nem volt benne egy tiszta hang sem. Komoran ültünk egymás mellett, váltottuk még a szavakat, de én már lélekben egy misztikus külföldön jártam, mely egyszerre volt szigorú, vad, idegen és együttérzés nélküli. Rágondolva úgy éreztem magam, mintha magamtól jelentkeznék janicsáriskolába, hogy aztán elvigyenek messzire, gyötörjenek, és soha ne térjek vissza.

Külföldön a házak helyett óriási barlangokban laktak, ahol egy berendezési tárgy rendeltetésére se jöttem rá. A lakók maguk érdes hangú, agresszív küklopszok voltak. Az

egyik különösen megtermett és ronda példány, feldühödve, hogy még a teafőzöt sem találok, megragadott, magasba emelt, rám üvöltött, de úgy, hogy abból egy szót sem értettem, és kihajított a barlangból, hogy a porba egyenesen nyálfröccsös arcommal zuhantam. Mellettem kő pattant fémen, a szörnyű zaj majd megsüketített, és éppenhogy csak sikerült arrébb ugranom egy szekér elöl, mely ott zúgott el az úton, rajta felirat: „AKIK TOVÁBBLEPHETNEK”; ott ült a többi egyetemi hallgató, kicsiny szörnyecskek, akik gúnyolódva kövekkel és kenyérhéjakkal dobáltak meg, engem, aki megbukott és felsült.

Kétségbeesetten a napra kiáltottam, de az nem volt fenn az égen, amely szürkénzölden villogott, megtartva magának, milyen napszak is lehet. Óráim nem voltak, a barlangok előtt csak napórák heverték, elvesztettem az irányérzékeimet is, hirtelen kiöntötték mellettem az árnyékszék tartalmát az utcára, hányingerem lett, öklendeztem, és rémülten sírni kezdtem.

Tamás mellett ülve elsápadhattam, mert aggódó arccal megkérdezte, jól érzem-e magam. A rossz szag és a meleg miatt érezhetem magam így, magyarázta, én pedig nem javítottam ki tévedésében.

- Gyere, felkísérlek a komp tetejére – ajánlotta fel, én pedig, még mindig félelmet érezve, nem tiltakoztam. A félhomályból a fény felé botladozva mintha az alvilágon jártam volna végig. Gond nélkül keltünk át egy üveg tea kiömlött Styxén, amikor Kerberoszhoz értünk. Kerberosz elképesztően magas és elképesztően testes volt, akit szemmel látható testi erején kívül a szaga kötött a mitikus háromfejű kutyához, lévén menthetetlenül egy feje volt. Szerencsére kiderült, a modora is jobb, mert minden cécó nélkül elállt a lépcső elöl, amelyen felmehettünk végül a komp tetejére.

A fejem minden lépéssel, melyet Jákób fröccsöntött lajtorjáján tettünk meg egyre jobban kitisztult. Minél feljebb értünk, annál jobban halványult a hajóbálna gyomorbúze is. Még pár lépés, és átléptük a bűvös határt az árnyék és a napos oldal között. Felértünk a felszínre.

Amikor a komp tetejére léptem, olyan üresnek hatott a világból fémkorlással leválasztott térrész, mintha rajtam kívül senki se lenne idekint. A komp belsejének bezártsága után itt kitárult a tér. A nap fehérré izzította a levegőt, a komp tetejét, a korlátokat, engem is. Fehér volt a víz is, csillámlása majd elvakított, visszatért a Balaton, nyakán jószagú parfümével, végigsimított a szél az arcomon, úgy éreztem, mintha a hullámok fehér bársonyát taposnám, mintha a vízen járnék, szabadon.

Behunytam a szemem, elmosolyodtam, és máris láttam, hogy amit eddig barlangnak néztem, valójában egyszerű népek nehéz munkával faragott udvarháza, ami eddig durva küklopsz volt, most türelmes, drága házigazda, a kerekek kellemetlen csikorgása egy új város üdvözlő éneke csupán, a nap pedig a felhőfüggönyt kissé elhúzva ott hunyorgott rám a színtalak mögülről, mint atyáskodó sűgő az újonc színészre. Nem értettem még a külföldet, nem találtam meg elsőre a teafőzöt ezúttal sem, de most nem ijedtem meg. Inkább újra kinyitottam a szemem, még szélesebben vigyorogtam, nekitámaszkodtam a korlátnak, és dúdolni kezdtem.

Bőröm barnán csillogott a boldog, balatonnyári napsütésben.